
KUR'ÂN-I KERÎM'İ ANLAMADAN OKUMA SORUNU

Şehabeddin KIRDAR

Yard. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Tefsir Bilim Dalı Öğretim Üyesi
kerkuklu-kirdar@hotmail.com

ÖZET

Allah Teâlâ, Kur'ân'ı, "âyetlerini düşünsünler ve akli olanlar öğüt alsınlar" diye indirmiş, Kur'ân'ın insanları en doğru yola ileteceğini belirterek onun gönderilmesinin temel gayesini beyan etmiştir. Ancak -son zamanlarda bazı kesimlerde belli bir farkındalık olsa da- mahalli lehçelerden ve ammî Arapça gibi problemlerden dolayı anadili Arapça olanlar da dâhil Kur'ân'ı anlama sorunu yaşadığı çoğu müslümanın Kur'ân'ı bu amaçla okuduğu, daha doğrusu "onu anlamak" gibi bir amacın ve yükümlülüğün farkında olduğu, bunun bilincinde olsa bile bu hedef doğrultusunda ciddi bir çaba sarf ettiği söylenemez. Dinin iki temel kaynağından biri olan Kur'ân'ın anlaşılmasından okunması, sağlam bir temele dayalı din bilgisinden ve ölçüden insanımızın mahrum kalmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla bu makalede önce Kur'ân'ın indiriliş gayeleri üzerinde durulacak, ardından Kur'ân kıraatinden maksatların neler olduğu değerlendirilecek, son kısımda Kur'ân'ı anlamadan okuma sorunu üzerinde durularak Kur'ân'ı anlamamızın önündeki belli başlı engeller ve çözüm yolları tartışılacaktır.

THE ISSUE OF RECITING THE QUR'AN WITHOUT COMPREHENSION AND THE AIMS EXPECTED FROM READING THE QUR'AN

Allah the Almighty has revealed the Qur'an in order for the people to ponder the meaning of the verses and be advised. Thus, our Lord has stated the main purpose of revealing the Qur'an, that humanity would be guided to the right path by the knowledge therein. Hence, many Muslims when they read the Qur'an do not pay attention to the meanings of the verses, nor are they aware that they ought to read to comprehend and abide by the rules and the advices sent down. Nor can we say that enough efforts are being exercised in this regard. In fact reciting the Qur'an which is one of two sources of Islam, without understanding the verses, deprives the Muslims of right knowledge and prudence.

While this principle is debated, no one argues that the reader would be deprived of rewards as a result of reciting without comprehension. In this article we will explain in accordance of the verses what should be the purpose of reciting the Qur'an, also what are the obstacles of understanding the verses and how we can overcome them.

Key words: the Qur'an, reciting, the guidance to the issue of comprehension, rewards, 'khatim' reading the whole Qur'an

Giriş

Hiç şüphe yok ki Kur'ân, ilahî ve mu'ciz bir kelim olup müminler için "hayat rehberi"dir. Ayrıca Resûl-i Ekrem (a.s.), Kur'ân'ı kendi hayatında bir "hayat tarzı" olarak tatbik etmiş, onun ahlâkıyla ahlâklanmış ve müminlere nebevî bir model olmuştur. Rabbânî bir kılavuz olarak Kur'ân, sadece Asr-ı saadet gibi belli bir döneme değil kıyamete kadar gelecek bütün insanlara ve çağlara hitap etmekte ve evrensel ilkeler ihtiva etmektedir.¹ Şayet Kur'ân, belli bir döneme ve indirildiği coğrafyada yaşayan Arap kavmine mahsus olsaydı gelecek asırlardaki insanlar ilâhî hitaptan ve rehberlikten mahrum kalmış olurlardı; bu ise Allah'ın adalet sıfatı ile bağdaşmazdı. Allah Teâlâ, Kur'ân'ı tahriften, eksiklik ya da fazlalıktan koruma hususunda vermiş olduğu sözü, diğer mukaddes kitaplara vermemiş ve Kur'ân'ın ifade ettiğine göre² diğer kitaplar tahrif ve tağyîre uğramıştır. Ayrıca diğer ilâhî kitaplar belli bir topluma hitap etmektedir. Diğer kitapların özünü tasdik etmekle beraber tahrif edildiklerini haber veren Kur'ân ise bütün çağlara ve insanlara gönderilmiş evrensel bir kitap olup "Allah'ın koruması altında" aslını muhafaza etmektedir.³ Bu sebeple murad-ı ilâhîyi öğrenebilmemiz için Kur'an'ı okuma ve anlama sorumluluğumuz bulunmaktadır. Buna binaen müfessirler, her çağda ilmî gelişmelere paralel olarak Kur'ân'ın ilgili âyetlerini yeniden yorumlama, ondan yeni hükümler çıkarma, çağın ihtiyaçlarına göre Kur'ân'ı, temel ilkelerine, ilahî muradı en iyi anlayan, onun ilk müfessiri ve hayat nizamı olarak uygulayıcısı⁴ olan Resul-i Ekrem'in pak sünnetine aykırı düşmeyecek şekilde yorumlama sorumluluğu altındadırlar. Kesinlikle başka ilâhî kitap gelmeyeceğine göre müslümanlara düşen görev, Kur'ân'a ve muayyen bir coğrafyada ve zamanda onun yorumu olan sünneti temel alıp Kur'ân ve sünnetin getirdiği evrensel ilkeleri, ana prensipleri, zaman ve mekânâ göre değişmeyen sâbitelere dikkat ederek Allah'ın razı olacağı bir hayat yaşayabilmek için Kur'ân'ı okuyup anlamak ve onun hükümlerini tatbik etmektir. Bu sebeple Kur'ân öğretimi, çocukken başlamalı ve Kur'ân bir hayat rehberi ve hayatımızın bir parçası olarak samimiyetle uygulamak üzere düzenli bir şekilde anlayarak okunmaya çaba sarfedilmelidir. Bu noktada Kur'ân'ın indiriliş sebepleri üzerinde durmamız gerekmektedir.

¹ el-Bakara 2/185; Âl-i İmrân 3/138; el-En'âm 6/19; el-A'râf 7/158 vd.

² en-Nisâ 4/46; el-Mâide 5/13, 41.

³ el-Hicr 15/9.

⁴ Müslim "Müsâfirîn", 139; Ebû Dâvud, "Tetavvu" 36; Tirmizî, "Birr" 69.

1. Kur'ân'ın İndiriliş Sebepleri

Allah Teâlâ, muhataplarının Kur'ân'ı okuyup anlaması ve uygulaması için onun önemine ve niçin indirildiğine birçok âyette temas etmiş ve indiriliş sebepleri üzerinde durmuştur.

Bunlardan ilki Kur'ân'ın “bütün insanların uyarılması” için indirildiğidir.⁵ İnsanın kurallara uymasının, davranışlarını düzeltmesi için ciddi bir şekilde uyarılmasının, uyarılara kulak asmadığı takdirde başına geleceklerin haber verilmesinin eğitim ve öğretimde rolü büyüktür. Aynı zamanda bir eğitim kitabı olan Kur'ân, akıllarını kullanmaları, fitratlarına uygun şekilde davranmaları; şirk, inkâr ve günahlara saplanmamaları konusunda insanları uyarılmış, hakka tâbi olmamaları hâlinde kendilerini dünya ve âhîret hayatında bekleyen tehlikeleri haber vermiştir:

“...Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa, onun bekçileri onlara: Size, (bu azap ile) korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi? diye sorarlar.”⁶ Bu ve benzeri âyetlerde⁷ belirtildiği üzere insanlar azaba karşı uyarılmış, bununla ilgili olarak kendilerine uyarıcı peygamberler gönderilmiştir.⁸ Nitekim “Bu Kur`an bana, kendisiyle sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu”⁹ ve “...O, senden önce kendilerine hiçbir uyarıcı (peygamber) gelmemiş bir kavmi uyarmam için -doğru yolu bulsunlar diye- Rabbinden gönderilen hak (Kitap) tır”¹⁰ mealindeki âyetlerde, Resûlüllah'ın kendi zamanındaki insanlardan başlayarak ayrıca kendisinden sonra mesajı erişebildiği her insanı uyarması için Kur'ân'ın vahyedildiği belirtilmiştir. Allah, peygamberler, Kur'ân ve âlimler Kur'ân'da uyarıcılar olarak sıralanmıştır.¹¹

Kur'ân'ın inzalindeki gâyelerden bir başkası “Kur'ân'a tâbi olunması”dır. “Bu (Kur'ân) da bizim indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır. Artık ona uyun ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin”¹² âyetinde Kur'ân'a tâbi olunması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu âyette Kur'ân

⁵ Hûmid, *Eyseru't-tefâsîr*, I, 342.

⁶ el-Mülk 67/8-9.

⁷ en-Nebe 78/40.

⁸ el-Enam 6/130; ez-Zümer 39/71; el-Müddessir 74/1-2.

⁹ el-Enâm 6/19

¹⁰ ez-Zümer 32/2-3.

¹¹ Geniş bilgi için bk. Durmuş, *Kur'ân'a Göre Kur'ân*, s. 192-202.

¹² el-Enâm 6/155

hakkında kullanılan “مبارك” kelimesinden maksat, onun insanlar için her yönden dünya ve âhiret, maddî ve manevî bereket kaynağı olduğudur. Yine aynı âyette geçen, مبارك (bereketli) bir kitaptan maksat Kur’ân’dır; çünkü o, bütün insanlar için dünya ve âhirette hayır ve devamlı bir berekettir.¹³ Fahrüddin er-Râzî’ye (ö. 606-1209) göre Kur’ân’ın bereketli olarak nitelendirilmesinin sebebi, âyetlerinin değişmez ve sabit olmasıdır.¹⁴ Kur’ân’ın (mübarek) bereket kaynağı oluşuna, “*Bu (Kur`an), Ümmü'l-kurâ (Mekke) ve çevresindekileri uyarman için sana indirdiğimiz ve kendinden öncekileri doğrulayıcı mübarek bir kitaptır. Âhirete inananlar buna da inanırlar ve onlar namazlarını hakkıyla kılmaya devam ederler*”¹⁵ mealindeki âyette de vurgu yapılmaktadır.

Kur’ân’ın indiriliş sebeplerinden bir diğeri “insanlara dosdoğru yolu göstermek ve ona iletmek”tir. Nitekim “*Şüphesiz ki bu Kur`an en doğru yola iletir; iyi davranışlarda bulunan müminlere, kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler*”¹⁶ âyetinde bu husus açıkça beyan edilmiştir. Kur’ân gerçeği gösterir ve böylece insanların batıl yollara sapmalarına engel olmayı amaçlar. Şu hâlde Kur’ân, insanlar için hidayet kaynağı ve dosdoğru yolu gösteren bir rehberdir.¹⁷ Bununla birlikte bu rehberle uyup uymama insanın seçiminde olan bir husustur, insanlar bu konuda bir zorlamaya tâbi tutulmazlar.¹⁸ “*Kitap, yalnız bizden önceki iki topluluğa (hıristiyanlara ve yahudilere) indirildi, biz ise onların okumasından gerçekten habersizdik” demeyesiniz diye; Yahut “Bize de kitap indirilseydi, biz onlardan daha çok doğru yolda olurduk” demeyesiniz diye (Kur`an`ı indirdik). İşte size de Rabbinizden açık bir delil, hidayet ve rahmet geldi...*” mealindeki âyette dönemin yahudi ve hıristiyanları örneği üzerinden insanların Kur’ân’ın dilini bahane ederek mutevasından ve gerçekten haberdar değildik şeklindeki bir mazaretin önüne geçilmiş, hakkın açık biçimde ortaya konulduğu vurgulanmıştır. Ayrıca onun âyetlerine uyanlar için büyük bir mükâfat vardır. Kuşeyrî’ye (ö. 465/1073) göre “*Bu Kur`ân en doğru yola iletir*”¹⁹ mealindeki âyette geçen doğru yol, “tevhid” ve “İslâm milletidir”. Tevhid kelimesi daha kapsamlı ve

¹³ İbn Acîbe, *Tefsîru İbn Acîbe*, II, 174.

¹⁴ Râzî, *et-Tefsîru'l-kebir*, V, 5. Kur’ân bu yönüyle Tevrat ve İncil’den farklıdır.

¹⁵ el-Enâm 6/92.

¹⁶ el-İsrâ 17/ 9.

¹⁷ Bursevî, *Rûhu'l-beyân*, V, 162.

¹⁸ Durmuş, *Kur`ân'a Göre Kur`ân*, s. 245.

¹⁹ el-İsrâ 17/ 9.

geneldir.²⁰ Netice olarak en doğruyu ve hakkı söyleyen Kur'ân, kendisine inanıp tâbi olanları en doğru yola götürür.²¹

Kur'ân'ın gönderiliş sebeplerinden biri de "insanlara bir öğüt" ve "bir hidayet rehberi" olmasıdır. İnsanlar Kur'ân'ın mesajları üzerine düşünmeli, akıl sahipleri ondan öğüt almalıdır.²² Kur'ân, insanların düşünüp akıllarını başlarını almalarını hedeflemektedir.²³ Buna göre Kur'ân, bir öğüt, kalplere bir şifa, bir hidayet ve Rabbimizden bir rahmettir. Nitekim "*Biz, Kur'an'dan öyle bir şey indiriyoruz ki o, müminler için şifa ve rahmettir; zalimlerin ise yalnızca zıyanını artırır*"²⁴ ve "*Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerdekine bir şifa, müminler için bir hidayet ve rahmet gelmiştir*"²⁵ mealindeki âyetler, bu gerçeğe dikkatleri çekmektedir. Âlûsî'ye (ö.1270/1854) göre "موعظة" / "öğüt", herkese hitap eden Kur'ân'dır; o kalpleri sevaba ve cezaya karşı yumuşatır; günahkârlar için bir şifa ve bir rahmettir.²⁶ Sa'lebî de Rabbimizden gelen "موعظة" / öğüdün Kur'ân olduğunu, zira onun hakkı beyan edip ve iyiliği emrettiğini belirtir.²⁷ Bağavî'nin de (ö.516/1122) vurguladığı gibi Kur'ân Rabbimizden gelen bir öğüt ve hatırlatmadır. Kur'ân, aynı zamanda bir "شفاء" / şifâdır, öyle ki o, kalplere bir şifa olup bilgisizliğin ilacıdır. Ne var ki salt bilgi kâfi olmayıp kişiye düşen, bilgiyi elde ettikten sonra onun gereğince amel etmektir.

Ayrıca bu âyette Kur'ân hakkında "هَدَى" sıfatı kullanılarak onun "*Bir hidayet*" olduğuna, insanları dalâletten kurtardığına dikkatler çekilmiştir. Aynı âyette Kur'ân'ın rahmet oluşuna "ورحمة" buyrulurken temas edilmiştir. Rahmet, rahmete muhtaç olanlar için bir nimettir.²⁸ Kur'ân'ın şifa olması, kendisine tâbi olunması, buyruklarının samimiyetle uygulanması ile mümkündür. Şu hâlde bu öncelikle ilâhî kelâmın okunması, bunu mütâkiben mânalarına nüfuz etmekle tam olarak gerçekleşebilir. Zira Allah'ın adının anıl-

²⁰ Kuşeyrî, *Letâifu'l-işârât*, II, 338.

²¹ Âlûsî, *Tefsîru'l-Âlûsî*, XV, 30.

²² Sâd 38/29

²³ el-Kasas 28/51.

²⁴ el-İsrâ 17/82.

²⁵ Yûnus 10/57.

²⁶ Âlûsî, *Tefsîru'l-Âlûsî*, XI, 184.

²⁷ Sâ'lebî, *Tefsîru's-Sâ'lebî*, V, 482.

²⁸ Beğavî, *Tefsîru'l-Beğavî*, II, 302.

ması, ilâhî kelâmının okunması veya dinlenmesi kişinin imanı artırır. Nitekim âyette “Müminler ancak o kimselerdir ki Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler”²⁹ buyurulmuştur. Bu sebeple Rabbimizden gelen bir delil olan Kur’ân’ın iyi incelenmesi gerekir. “Ey insanlar! Şüphesiz size Rabbinizden kesin bir delil geldi ve size apaçık bir nur indirdik.”³⁰ âyetinde bu hususa dikkat çekilmiştir. Âyette geçen “indirilen apaçık nur” Kur’ân olup o, kalplere nur yerleştirir³¹. Fahreddin er-Râzî’ye (ö.606/1209) göre bu âyette geçen delil, Muhammed’dir (s.a); çünkü o yol gösterir, hakkı uygular ve bâtili ortadan kaldırır.³² Bu sebeple İbn Cerîr et-Taberî (224-310/839-923) Allah Telâlâ’nın Kur’ân’ı apaçık bir şekilde indirdiğine ve onun hak ile bâtili net bir şekilde ayırdığına, Allah’ın emirleri, yasakları, haberleri, müjdeleri ve uyarılarına tâbi olanlar için Kur’ân’ın hidayet ve rahmet olduğuna, müminleri dalâletten ve azaptan kurtardığına vurgu yapmıştır.³³

Diğer yandan “(Doğrusu) size Rabbiniz tarafından basiretler (idrak kabiliyeti) verilmiştir. Artık kim hakkı görürse faydası kendisine, kim de kör olursa zararı kendinedir. Ben üzerinize bekçi değilim”³⁴ meâlindeki âyette, Kur’ân’ın kaynağına ve muhtevasına vurgu yapılmaktadır. Basiret gerçeğinin ortaya çıkmasını sağlayan şey, delil, bilgi ve idrak gibi anlamlara gelir ve besâir basiretin çoğuludur.³⁵ İbnu’l-Cevzî’ye (ö 510/1116) göre bu âyette geçen basiret, Kur’ân’dır; Kur’ân bir delil, bir kılavuzdur; doğruyu yanlıştan, hakkı bâtıldan ayıran ve helali haramı açıklayandır.³⁶ Ebü’l-Abbâs Şihâbüddîn el-Halebî ise بَصَائِر kelimesini “Gerçekleri gösteren deliller” diye açıklar. İnsanların bu delillere dikkatli bir şekilde bakmaları ve bunları iyi kavramaları gerekir. Nasıl ki bakmak ve görmek gözlere mahsus ise basiret de kalplere mahsustur.³⁷ Buna göre, inanarak Kur’ân’ı okuyup anlayan ve ahkâmıyla amel eden kurtulmuştur.

²⁹ el-Enfâl 8/2.

³⁰ en-Nisâ 4/174.

³¹ Taberî, *Câmi’u’l-beyân fi tefsîri’l-Kur’ân*, IX, 427; İbn Kesîr, *Tefsîr İbn Kesîr*, I, 592; Hümid, *Eyseru’t-tefâsîr*, I, 259.

³² Râzî, *et-Tefsîru’l-kebir*, IV, 99.

³³ et-Taberî, *Câmi’u’l-beyân fi tefsîri’l-Kur’ân*, XII, 477.

³⁴ el-Enâm 6/104.

³⁵ el-İsfehânî, *el-Müfredât*, s.63-64.

³⁶ İbnu’l-Cevzî, *Zâdu’l-mesîr fi ilmi’t-tefsîr*, III, 78.

³⁷ Semîn el-Halebî, *ed-Dürrü’l-masûn fi ilmi’l-Kitâbi’l-meknûn*, V, 92.

Kur'ân'ın gönderiliş sebeplerinden bir diğeri, kâfir ve fâsıkları çetin bir azapla uymak, müminleri ise dünya ve âhîret hayatında saadete erdirmek ve büyük bir mükâfatla müjdelemektir. Nitekim âyette bu açıkça beyan edilmiştir: *"Hamd olsun Allah'a ki, O, (insanları) kendi tarafından çetin bir azap ile ikaz etmek, iyi iş ve davranışlarda bulunan müminlere, kendileri için, içinde ebedi kalacakları (cennette) güzel bir ecir bulunduğunu müjdelemek ve "Allah evlat edindi" diyenleri de uymak için kuluna (Muhammed'e), kendisinde hiçbir (tezat ve) eğrilik bulunmayan dosdoğru Kitab'ı indirdi."*³⁸ Kur'ân insanları eğitirken hem ödül hem de ceza metoduna başvurmakta, peygamberleri de uyarıcı ve müjdeci olarak nitelemektedir.³⁹

Kur'ân'ın beyan ettiğine göre Hz. Peygamber, Kur'ân'ı "tebliğ etmek ve insanlara açıklamak"la görevlendirilmiştir.⁴⁰ Resûl-i Ekrem âyetleri açıklamakla yükümlü olduğu gibi, insanlar da kendilerine açıklanan âyetleri düşünüp gereğince amel etmekle yükümlüdürler.

Kur'ân'ın gönderiliş sebepleri noktasında vurgulamak istediğimiz diğer bir husus, Kur'ân'ın anlaşılma için gönderildiğidir. Nitekim muhtelif âyetlerde onun anlayıp kavramamız için indirildiği açıkça beyan edilmiştir.⁴¹ Bunun yolu, doğruyu yanlıştan, hakkı bâtıldan ayırma melekesi olan ve insanı diğer canlılardan ayıran akıl nimetini doğru bir şekilde kullanmaktır. Son kısımda bu husus üzerinde daha geniş olarak durulacaktır.

Bütün bunların yanında son tahlilde Kur'ân elbette "hükümleriyle amel edilmesi" için gönderilmiştir. Bunun aksini yapanlar Kur'ân'da fâsık, zâlim ve kâfir diye nitelendirilmiştir.⁴² İnsanların anlaşmazlığa düştükleri konularda⁴³ Allah ve Resûl'ün verdiği hükümleri içtenlikle kabul etmeleri, başka hüküm mercii aramamaları gerekir.⁴⁴ Zira Allah Teâlâ, kelamı olan Kur'ân ve onu tebliğ eden Resûl-i Ekrem (a.s.) vasıtasıyla hükümlerine uyulduğu takdirde insanları karanlıktan aydınlığa çıkarır.⁴⁵ Karanlık küfür, şirk ve Allah'a isyan içeren bütün günahlardır. Allah'ın rızasına ve hükümlerine uygun bir hayat sürmek aydınlık, aksi ise karanlık olarak nitelendirilmiştir.

³⁸ el-Kehf 18/2-3.

³⁹ el-Ahzâb 33/45; Yunus 10/2.

⁴⁰ en-Nahl 16/44.

⁴¹ Yusuf 12/2; Zuhurf 43/3; Durmuş, *Kur'ân'a Göre Kur'ân*, s. 243.

⁴² el-Mâide 5/44, 45, 47.

⁴³ el-Bakara 2/213; en-Nisâ 4/105.

⁴⁴ el-Ahzâb 33/36.

⁴⁵ İbrahim 14/1-2; el-Bakara 2/257.

Allah Teâlâ, Kur'ân'ın indiriliş sebeplerine ve özelliklerine yukarıda bir kısmını zikrettiğimiz âyetlerde temas ettiği gibi Resûlüllah da hadislerde Kur'ân'ın bu özelliklerine dikkat çekmiştir. Bunlardan sadece birkaçını iktibas etmekle yetineceğiz: *“Kur'ân'da sizden öncekilerin ve sonrakilerin haberleri ve aranızda uygulayacağınız şeylerin hükümleri vardır. O hak ile batılı birbirinden ayıran bir kitaptır. Büyükleşip onu terk edenin Allah belini kırar. Onun dışında doğru yol arayanları Allah sapıklığa mahkûm eder. O, Allah'ın sağlam ve kopmaz ipidir. Arzu ve hevesler onu saptıramaz, diller onu karıştırmaz, âlimler ona doyamaz, çok okunup tekrar edildiği için yıpranıp eskimez. Onun harikulâdelikleri bitmez.”*⁴⁶ Hadislerden Kuran öğrenme ve öğretmeye büyü ecir vaadedilmiş ve *“Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenen ve öğreten-dir”*⁴⁷ buyurulmuştur. Şu hâlde Kur'ân, okunması, emirlerine uyulması gereken bir kitaptır, çünkü o Allah'ın kullarından istediklerini içeren ilâhî kelimedir. Kur'ân; insanlar için bereket, öğüt, şifa, doğru yolu gösteren bir rehber, hidayet ve bir rahmettir.

2. Kur'ân'ın Okunma Metotları

Allah Teâlâ, Kur'ân'ın “gereği gibi okunması”nı, Rabbimizden olduğunun kabul edilmesini emretmiştir. Nitekim *“Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler (den bazısı) onu, hakkını gözeterek okurlar. Çünkü onlar, ona iman ederler. Onu inkâr edenlere gelince, işte gerçekten zarara uğrayanlar onlardır”*⁴⁸ âyeti bu hususu ifade etmektedir. Bu âyette geçen *“kendilerine kitap verilenler”*, Ehl-i kitap'tan olup İslâm'ı kabul edenlerdir. *Kitaptan* maksat Kur'ân'dır. Bazı Ehl-i kitap, Hz. Peygamber'in sıfatlarını kitaplarında görüp ona inanmışlardır. İbn Mes'ud (ö. 33/653) ve Katâde'ye (ö.117/735) göre *“Kitabı gereği gibi okuma”*nın anlamı, Kur'ân'ın bütün emirlerine uymak; helalini helal, haramını haram kabul etmektir.⁴⁹ Bu âyette *“Onu gereği gibi okurlar”* diye buyrulmasında Kur'ân'ı okumaya bir teşvik ve aynı zamanda bir uyarı, ayrıca onu okuyanlara övgü vardır.

Hakikatlerini ve mucizelerini anlamak ve inkârcılara karşı onu savunmak maksadıyla Kur'ân'ın “tefekkür edilerek” okunması gerekir. Bu sebeple Allah Teâlâ, hem müminleri hem de inkâr edenleri Kur'ân'ı incelemeye, onun âyetlerini düşünmeye ve anlamaya davet etmektedir. *“Onlara bir mu-*

⁴⁶ Tirmizî, “Fezâilü'l-Kur'ân”, 14.

⁴⁷ Tirmizî, “Fezâilü'l-Kur'ân”, 15.

⁴⁸ el-Bakara 2/121.

⁴⁹ Semerkandî, *Bahru'l-ulûm*, I, 107.

cize getirmediğin zaman, (ötekiler gibi) onu da derleyip getirseydin ya! derler. De ki: Ben ancak Rabbimden bana vahyolunana uyarım. Bu (Kur`an), Rabbinizden gelen basiretlerdir (kalp gözlerini açan beyanlardır); inanan bir kavim için hidayet ve rahmettir.”⁵⁰ Kur`ân, akıl sahiplerine tevhibi, nübüvveti ve kıyamette tekrar dirilişi, dünya ve âhiret hayatında insanı mutlu edecek prensipleri haber verip gösterdiği için Kur`ân'ı iyi mütalaa etmek ve onu özellikle bu maksatla okumak gerekir.

Bunun ise yegâne yolu Kur`ân âyetlerini anlamaya gayret sarfetmek ve hükümlerini ihlâsla uygulamaktır. Bu sebeple ilâhî kitaplar, kendisine kitap verilen peygamberin kavminin konuştuğu dilde indirilmiş ve daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Nitekim *“(Allah`ın emirlerini) onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik.”⁵¹ âyetinde bu prensibe değinilmektedir. “Ta ki onlara onların anladığı lisanla anlatsın” ifadesinde kastedilen, Allah tarafından gönderilen kitaplar ve son ilâhî kitap olan Kur`ân'dır. Kitab'ın insanların konuştuğu dille indirilmesi, onun daha kolay ve çabuk anlaşılması ve kavranması içindir.*

Allah, kitabının “mutlaka anlaşılması”nı murat etmektedir. Öyle ki *“Biz onu anlayasınız diye Arapça bir Kur`ân olarak indirdik”⁵² buyrulmuştur. Kur`ân'ın Arapça indirilmesinin bir diğer sebebi, (azılı müşriklerin) onun mâ-nalarına hâkim olmaları, onu anlamaları ve akıllarını kullanmaları içindir.⁵³ Bu sebeple “Biz onu (Kur`an`ı), öğüt alsınlar diye senin dilinde indirerek kolayca anlaşılmasını sağladık”⁵⁴ buyrulmuştur. Taberî'nin yorumuna göre bu âyette “Ey Muhammed, müşrikler hatırlayıp öğüt alsınlar ve âyetlerini düşünsünler diye biz sana bu Kur`ân'ın okunmasını kolay kıldık” anlamı da kastedilmektedir.⁵⁵ Elbette Kur`ân'ın muhatabı sadece dönemin müşrik Arapları değil bütün insanlardır. Ancak âyette öncelikle Mekke müşrikleri bu âyete muhataptır.*

Allah Teâlâ, Kur`ân'da haber verdiği hakikatlerin düşünülmesini, öğütlerinin ve ahkâmının anlaşılmasını emretmektedir: *“Onlar Kur`an`i düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi?”⁵⁶ “(Resûlüm!) Sana bu mübarek*

⁵⁰ el-A'râf 7/ 203.

⁵¹ İbrâhim 14/4.

⁵² Yusuf 12/ 2.

⁵³ Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*, III, 157.

⁵⁴ ed-Duhân 44/58.

⁵⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyân fî tefsîri'l-Kur`ân*, XV, 334.

⁵⁶ Muhammed 47/24.

*Kitab`ı âyetlerini düşünsünler ve akli olanlar öğüt alsınlar diye indirdik.*⁵⁷ Bu âyette Kur`ân`ın öğütlerini, müjdelerini, uyarılarını ve ahkâmını anlamıyorlar mı? diye uyarıda bulunmaktadır.⁵⁸ Zemaşerî (ö. 538/1144) bu âyete “Kötülüğe yeltenmemeleri için Kur`ân`ın öğütlerini, uyarılarını, tehditlerini incelemiyorlar mı?”⁵⁹ anlamını vermiştir. “*Âyetlerini düşünsünler*” ifadesi, “âyetteki şer`i hükümleri ve yaratılışın sırlarını kavrasınlar, zâhirî ve bâtinî yorumlarını incelesinler” anlamına gelmektedir.⁶⁰

Kur`ân, öğüt alınması için kolaylaştırılmıştır: “*Andolsun biz Kur`an`ı öğüt alınsın diye kolaylaştırdık. (Ondan) öğüt alan yok mu?*”⁶¹ âyetinde bu açık bir şekilde dile getirilmiştir. Kur`ân`ın kıraati sadece ana dili Arapça olanlara değil, her millete kolaylaştırılmıştır. Öyle ki Arap olmayanlar bile onu Araplar gibi güzel bir şekilde okuyabilmektedir. Bu, Kur`ân`ın bir mucizesidir. Dahası Beğavî, Kur`ân`ın diğer bir kolay yönüne işaret ederek “en kolay ezberlenecek kitabın, Allah`ın kitabı” olduğunu belirtir.⁶²

Allah Teâlâ, müminlerin ruh ve iç huzura kavuşmaları, kendisinin rahmetini kazanmaları, Kur`ân`ın nurundan faydalanmaları için Kur`ân okunmasını istemiş, ecri tükenmeyen bir ticareti umanlar için, Kur`ân okunması tavsiye edilmiştir. “*Ey ehl-i kitap! Gerçekten size Allah`tan bir nur, apaçık bir kitap geldi. Rızasını arayanı Allah onunla kurtuluş yollarına götürür ve onları iradesiyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır, dosdoğru bir yola iletir.*”⁶³ İbn Kesîr (ö.774/1372) ise “Allah`tan bir nur, apaçık bir kitap geldi” ifadesini “kurtuluş yolu, esenlik ve istikametın metodu geldi” şeklinde yorumlamıştır.⁶⁴ Öte yandan bazı müfessirler bu âyette geçen “nur”un Muhammed (s.a.v.) olduğunu belirtmişlerdir; çünkü o nurların nurudur; kitaptan maksat ise Kur`ân`dır.⁶⁵

“Artık, Kur`an`dan kolayınıza geleni okuyun. Allah bilmektedir ki, içinde hastalar bulunacak, bir kısmınız Allah`ın lütfundan (rızk) aramak üzere yeryüzünde yol tepecekler, diğer bir kısmınız da Allah yolunda çarpışacak-

⁵⁷ Sad 38/29.

⁵⁸ Sa`lebî, *Tefsîru's-Sa`lebî*, III, 245.

⁵⁹ ez-Zemaşerî, IV, 317.

⁶⁰ İbn Acîbe, *Tefsîru İbn Acîbe*, II, 174.

⁶¹ el-Kamer 54/ 17.

⁶² Beğavî, *Tefsîru'l-Beğavî*, II, 22.

⁶³ el-Mâide 5/15-16.

⁶⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur`ân`i'l-azîm*, III, 68.

⁶⁵ Taberî, *Câmi`u'l-beyân fi tefsîri'l-Kur`ân*, X, 143; Âlusî, *Rûhu'l-beyân*, V, 428; Muhammed Seyyid Tantavî, *et-Tefsîru'l-Vasît*, I, 1210.

lardır. O hâlde Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun."⁶⁶ Bu âyette Allah "okuyun" emrini, "önemine binaen" iki kez tekrarlamıştır. Bunun sebebi Kur'an'ın anlaşılması, emirleri mucibince hareket edilmesi, ilahî bir kılavuz olarak hayat tarzımızı belirlemesidir. Bunun için temel şart, Kur'an'ı mânalarına daha iyi nüfuz edebilmek için tane tane, ağır ağır okumaktır. "*İnkâr edenler: Kur'an ona bir defada topluca indirilmeli değil miydi? dediler. Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık (parça parça indirdik) ve onu tane tane (ayırarak) okuduk.*"⁶⁷ "*Kur'an'ı, tane tane oku.*"⁶⁸ âyetleri de aynı hedefe temas etmektedir. Bu âyette geçen (رَتَّلْ) kelimesinin anlamı "ağır ağır, tane tane oku" demektir; nitekim tâbiîn müfessirlerinden Dahhâk (ö. 105/723), bu âyete "harf harf oku" anlamı vermiştir;⁶⁹ zira Kur'an'ı ağır ağır, tane tane okumak, onun anlaşılması ve kavranmasına yardımcı olur⁷⁰ ve kalpleri daha fazla etkiler.⁷¹ "*Sözü dinleyip de onun en güzeline uyanlar var ya, işte onlar Allah'ın hidayete erdirdiği kimselerdir. İşte onlar akıl sahiplerinin ta kendileridir*"⁷² âyetinde Allah'tan gelene uymanın akıllıların bir davranışı olduğunun altı çizilmiştir.

Kur'an okunduğunda onu dinlememiz emredilmiştir: "*Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin.*"⁷³ Bu âyet her ne kadar namazla ilgili olsa da, namaz dışında da bir müslüman onu okurken veya dinlerken, Kur'an'ın her âyetinden faydalanır, faydalandıkça imanı artar, dini sağlamlaştır ve Allah'ın rahmetine mazhar olur. Bu âyette geçen (أَنْصِتُوا) emri "onu sonuna kadar pür dikkat dinleyin" anlamına gelir.⁷⁴ Bundan maksat "Kur'an âyetlerini anlamak ve öğütlerinden ibret almak olup bunun için onu dinleyin" denilmektedir.⁷⁵ Zemahşerî'ye göre, bu âyetin zâhirî, Kur'an'ı namazda veya namaz dışında da dinlemeye taalluk etmektedir.⁷⁶ Yani imam namazda onu okurken pür dikkat dinleyin, bunun yanında

⁶⁶ el-Kamer 7/ 20.

⁶⁷ el-Furkân 25/32.

⁶⁸ el-Müzzemmil 73/ 4.

⁶⁹ Semerkandî, *Bahru'l-ulûm*, IV, 344.

⁷⁰ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'an'î'l-azîm*, IV, 434.

⁷¹ eş-Şenkîti, *Edvâu'l-beyân min tefsîri'l-Kur'an'î bi'l-Kur'an*, I, 1869.

⁷² ez-Zümer 39/18.

⁷³ el-A'raf 7/204.

⁷⁴ Ebû's-Suûd, *İrşâdu'l-âkli's-selîm ilâ mezâyâ'l-kitâbi'l-azîm*, III, 349.

⁷⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, XV, 334.

⁷⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 185.

namaz dışında okunduğu zaman da pür dikkat dinleyin. Bu sebeple Kur'ân, mânalarını anlamak ve öğütlerini düşünmek amacıyla dinlenmelidir.⁷⁷ Allah, okunan Kur'ân'a saygı göstermeyi, dikkatle dinlemeyi emretmiştir.⁷⁸ Allah'ın kelamı, dinlenmeye en layık sözdür; onun dinlenilmesi ise elbette sözün gereğinin yerine getirilmesi içindir.

*“Allah`ın kitabını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıkta (Allah için) gizli ve açık sarfedenler, asla zarara uğramayacak bir kazanç umabilirler.”*⁷⁹ Tükenmeyen bir ecri ummak ve ona kavuşabilmek için namaz ve Allah yolunda infakın yanında Kur'ân okumanın zikredilmesi dikkat çekicidir.

Hadislerde de Kur'ân okumanın fazileti üzerinde geniş bir şekilde durulmuştur. Kur'ân'ın mübelliği ve ilk müfessiri olan Hz. Peygamber, Kur'ân'ın nasıl ve niçin okunması gerektiğini beyan etmiş, müminleri Kur'ân okumaya teşvik etmek için Kur'ân okumanın faziletini ayrıntılı bir şekilde haber vermiştir. Meselâ *“Kur'ân okuyanın okuduğu her harf için okunan bir ecir verilir, her sevap da on katı ile mükafatlandırılır...”*⁸⁰ buyurarak Kur'ân okumanın ne kadar faziletli bir amel olduğuna değinilmiştir. Çünkü Kur'ân okuyan kişinin dili, o sırada Allah'ın kelamından başka bir şey konuşmaz, gözleri Kur'ân âyetlerinden başka hiçbir şeyi görmez. Ashaptan biri *“Ya Resûlallah! Allah'ın en çok sevdiği amel hangisidir?”* diye sormuş, Hz. Peygamber: *“Konup göçendir”* cevabını vermiştir. Söz konusu sahâbî *“Konup göçen kimdir?”* diye sorunca, Allah'ın Resûlü *“Kur'ân'ı başından sonuna kadar okuyan, bitirince de tekrar başlayandır”* diye cevap vermiştir.⁸¹ Bu hadiste Kur'ân okumada devamlılığın önemine vurgu yapılmaktadır.

Aynı şekilde Resûlullah başka bir hadisinde, ilim meclisleri teşkil edilmesini, toplumun birlik ve beraberlik içinde olmasını, toplum hayatında Allah'ın kitabının okunup müzakere edilerek hükümlerinin canlı tutulmasını ve hayatta uygulanmasını teşvik etmek için Allah'ın evlerinden bir evde, Allah'ın kitabını okumak ve aralarında müzakere etmek için toplanan kimselerin üzerine *sekîne* ineceğini, onları rahmetin kuşatacağını, meleklerin etraflarını saracağını ve Allah'ın onları kendi katında bulunanlara överek anlatacağını haber vermiştir.⁸² Üzerlerine *sekinet* ve huzur inen, üzerlerine rah-

⁷⁷ el-Hâzin, *Lübâbu't-te'vil fi meâni't-tenzil*, III, 150.

⁷⁸ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân'ül-azîm*, II, 280.

⁷⁹ Fâtır 35/ 29.

⁸⁰ Tirmizî, *“Fezâilu'l-Kur'ân”*, 16.

⁸¹ Tirmizî, *“Fezâilu'l-Kur'ân”*, 12.

⁸² Ebû Dâvud, *“Vitr”*, 14; Tirmizî, *“Fezâilu'l-Kur'ân”*, 10.

met inip melekler tarafından kuşatılan, Allah tarafından medh edilen bir toplum, huzur ve saadet içinde demektir; böyle bir toplumda içtimaî huzur ve tesânüt olur, toplumsal ve psikolojik hastalıklar pek görülmez. Buraya kadar Kur'ân'ın indiriliş sebeplerinin belli başlıları üzerinde durduk. Kur'ân'ı okumadan maksatlara değinmek gerekmektedir.

3. Kur'ân'ın Okunma Maksatları

Kur'ân'ı okumanın amaçları; ibadet etmek, onu anlamak ve düşünmek, emir ve hükümlerini uygulamak şeklinde üç ana maddede özetlenebilir. Nitekim Hasan-ı Basrî'nin (ö.110/728)⁸³ bu üç maksatla Kur'ân okuduğu nakledilmiştir.⁸⁴ Elbette buların hepsinden asıl amaç "Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmak"tır. Hayatın yoğunluğu insanı gaflete sokabilir ve insanın kalbini imandan uzaklaştırabilir. Bu sebeple Kur'ân'la ilgili diğer sorumlulukların yanında onu okumanın gerekliliği ve faziletine Kur'ân'ın pek çok âyetinde değinilmiştir. Kur'ân'ın bazı âyetlerde kendini "zikir" olarak nitelemesi, Kur'ân okumanın geniş anlamıyla Allah'ı anma kapsamında görülmesine zemin hazırladığı söylenebilir.⁸⁵ Demek ki mümin, Kur'ân'la irtibatını hiç kesmemeli, Allah Teâlâ'nın mesajını hayatının her alanında hep canlı tutmalıdır. Bunun için Kur'ân'ın okuma amaçları üzerinde durmak gerekir.

Kur'ân okuma amaçlarından ilki, "dosdoğru yolu öğrenmek" bu yolda devam ederek "Allah'ın rızasını kazanmak" denebilir. Kur'ân Rabbimizin bir mesajı olduğuna göre, Kur'ân öncelikle "dosdoğru yolu bulmak için" okunmalıdır. Zira Kur'ân bir nur olup onu okuyup emirlerine sarılanları dosdoğru yola iletir. Nitekim âyette *"İşte böylece sana da emrimizle Kur'an'ı vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola erdirdiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen doğru bir yolu göstermekte"*⁸⁶ diye buyurulmuştur. Nitekim bir hadiste *"Üç zümre vardır ki, onları kıyametin dehşeti korkutmaz, onlar için hesap zorluğu yoktur, diğerlerinin hesabı bitinceye kadar onlar misk tepecikleri üzerindedirler. Bunlardan birisi, Allah'ın rızasını kazanmak için Kur'ân okuyan kimsedir"*⁸⁷ buyurularak Kur'ân'ın niçin okunması gerektiğine açıklık

⁸³ Tam adı Ebû Sâid el-Hasan b. Ebi'l-Hasan Yesâr el-Basrî olup tâbiînin büyüklerindedir. Zâhid, muhadis, fakih ve müfessirdir. Hz. Ömer'in halifeliğinin son ikinci yılı olan hicrî 21 senesinde doğmuştur.

⁸⁴ Ömer Abdü'l-kâfi, *Min esrârî'l-Kur'ân*, s. 37.

⁸⁵ Mehmet Şener, "Kur'ân'la İlgili Fıkhi Hükümler", *DİA*, XXVI, 409.

⁸⁶ eş-Şûrâ 42/52.

⁸⁷ Münzirî, *et-Terğîb*, 1, 311. (Taberânî'den naklen).

getirilmiş ve bu amaçla onu okuyana verilecek mükâfat haber verilerek ikna edici bir üslupla mümin teşvik edilmiştir.⁸⁸ Keza hadiste ancak iki kişinin kiskanılabileceği, bunlardan birinin de Kur'ân öğrenip gece gündüz okuyan olduğu belirtilmiş,⁸⁹ Kur'ân'ı okumada maharetli (Kur'ân'ı iyi okuyan, ezberi güçlü) olan kişi, *sefere*⁹⁰ (denilen) güzel, kerim ve itaatkâr peygamberlerle/meleklerle beraber olduğu, kendisine zor geldiği hâlde kekeleyerek Kur'ân okuyan kimseye ise iki kat sevap verileceği kaydedilmiştir.⁹¹ Diğer bir hadiste Allah'ın kitabından bir harf okuyanın, okuduğu harfe karşılık sevap kazanacağı, bir iyiliğin en az on katıyla değerlendirileceği müjdelenmiştir.⁹² Bu sebeple İbnü'l-Cezerî (ö.833/1429) selef âlimlerinin Kur'ân okumayı (nafile) ibadetler içerisinde birinci sıraya koyduklarını ifade etmiştir.⁹³

Kur'ân okumaktan diğer bir maksat, ibadet amacıyla Kur'ân'ı okuyup hatim etmektir. Mutlak olarak Allah'ın kitabını ibadet maksadıyla okumak, Kur'ân'da övülmektedir. Nitekim “*Şüphesiz, Allah'ın kitabını okuyanla asla zarar etmeyecek bir ticaret umabilirler*”⁹⁴ mealindeki âyette Kur'ân kıraatiyle meşgul olanlar övülmüştür. Kur'ân'ı “anlayarak okumak” en ideali olmakla beraber, Allah'ın kitabı olduğuna iman ederek onu okumak da hafife alınmamalıdır; zira emirlerinin hikmetlerini, vaz' edilmiş gerekçelerini anlamadan Kur'ânî buyrukları uygulamak da insana fayda verir.⁹⁵ Tıpkı teknolojiden anlamayan bir müslümanın elektrikli aletler, televizyon, cep telefonu, bilgisayar gibi teknolojik aletlerin çalışma sistemini tanımadan onlardan yararlandığı gibi, Kur'ân'ı okuyup mânalarını derinlemesine anlamayan kişi de onun sırrından ve bereketinden yararlanabilir.⁹⁶ Elbette Kur'ân'ı anlayarak

⁸⁸ Amel tafdilinde kullanılan üsluplar için bk. Kutluay, *Sünnete Göre Kutsiyet*, s. 246-258.

⁸⁹ Buhârî, “Fezâilü'l-Kur'ân”, 20.

⁹⁰ Sefere kelimesi, Levh-i Mahfûz'u taşıyan melekler, kulların amellerini yazan melekler, Allah ile peygamberler arasında elçilik yapan meleklerdir, Allah'ın insanlara gönderdiği peygamberlerdir veya Hz. Peygamber (s.a.v) ve ashabıdır.

⁹¹ Buhârî, “Tefsirü sûre-i Abese” 1; Müslim, “*Salâtu'l-müsâfirîn*”, 244; Ebû Dâvud, “*Vitr*”, 14, 1454; Tirmizî, “Fezâilü'l-Kur'ân”, 13, 2904; Nesâî, “Fezâilü'l-Kur'ân”, 5, 8045; İbn Mâce, “*Edeb*”, 52; Müsned, VI, 98.

⁹² Beyhakî, *Şuâbu'l-îman*, 2, 342; Tirmizî, “Fezâilü'l-Kur'ân”, 16.

⁹³ Ömer Abdü'l-kâfi, *Min esrâri'l-Kur'ân*, s. 37.

⁹⁴ Fâtır 35/ 29.

⁹⁵ Kur'ân'ın haber verdiği birtakım ilmî hakikatler ancak yüzyıllar sonra anlaşılabilmiştir. Meselâ bundan 1434 yıl önce domuz etinin haram kılınma sebebini bilmedikleri halde Müslümanlar “Kur'ân yasakladığı için” ondan uzak durmuşlardır. Allah'ın birçok emrinin hikmetini tam olarak anlamasak da, inandığımız için bu emirleri uygulamaktayız.

⁹⁶ Şa'râvî, *Tefsîru's-Şa'râvî*, 1, 9.

okumak esas olmakla beraber, *müteşâbihattan*⁹⁷ olduğu için anlamlarını tam olarak bilemediğimiz hâlde okuduğumuz âyetler de bulunmaktadır. Bu durumda bunların kıraatine hiç ecir ve sevabın verilmediğini söylemek mümkün değildir.

Dikkat çekmek istediğimiz diğer önemli bir husus, müslümanların belli bir kesiminin genel olarak Kur'ân'ı "sevap kazanma amacıyla" okuduklarıdır. Nitekim umumiyetle daha çok Ramazan ayında yapılan hatimler, mukabeleler, vefat eden müminlerin ardından yapılan hatimler, genellikle Kur'ân'ı anlama gibi bir çaba ve gayenin pek gözetilmediği Kur'ân kıraati uygulamaları olarak gösterilebilir. Bunlar yanlış olmamakla birlikte "asıl gaye" olarak görülmemeli ve müminden öncelikle istenenin bu olmadığı bilinmelidir.

Kur'ân kıraatinden diğer bir maksat "onu anlamak ve âyetlerini düşünmek"tir. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi Allah Kur'ân'ın muhtevasını düşünmemizi emretmekte, onun hakikatlerini anlamamayı ve kabul etmemeyi ise "kalplerin kilitli olması" olarak nitelemektedir. Kur'ân, birçok âyette bu hususa vurgu yapmaktadır: "*Hâla Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı?*"⁹⁸

Kur'ân'da (تدبر) kavrayıp anlamak, (تفكر) düşünmek, (تذكر) hatırlamak, (تعلم) bilmek veya öğrenmek ve (التعقل) akletmek kelimeleri, insanlardan istenilen hususlara dikkat çekmek ve onları uyarmak için kullanılmıştır. Meselâ bazı âyetlerde insanlara (أ فلا يتذكرون) (أ فلا يتفكرون) (أ فلا يتدبرون) gibi sorular yöneltilmiş; kavrayıp anlama, düşünme, öğüt alma, bilme ve öğrenme teşvik edilmiştir. İnsan, âyetleri anlamak için aklını tam olarak kullanırsa gerçekleri kesinlikle görür ve iman eder.⁹⁹

Kur'ân Rabbimizden kullarına indirilen bir öğüttür, zira o öğüt alınması için indirilmiştir: "*(Resûlüm!) Sana bu mübarek Kitab'ı âyetlerini düşün-*

⁹⁷ Bilindiği üzere her şeyin bir sınırı olduğu gibi aklın da bir sınırı vardır. Şu ana kadar sûrelerin başındaki hurûf-i mukatta'a ve diğer müteşâbih âyetlerin sırrı ve anlamları, çeşitli yorumlar yapılsa da, tam olarak çözülememiştir.

⁹⁸ en-Nisâ 4/ 82.

⁹⁹ Şa'râvî, *Tefsîru's-Şa'râvî*, I, 1697.

sünler ve akli olanlar öğüt alsınlar diye indirdik."¹⁰⁰ Mübarek kitap, Kur'ân'dır; çünkü inananlar için onda rahmet ve af vardır.¹⁰¹

Diğer taraftan okuyup dinlediği âyetler, müminlerin imanını artırmalıdır. Bu da ancak onun "anlaşılmasıyla mümkün" olur. Nitekim âyette: "*Müminler kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir*"¹⁰² diye bu hakikate dikkat çekilmiştir. "*Rızasını arayanı Allah onunla kurtuluş yollarına götürür ve onları iradesiyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır, dosdoğru bir yola iletir.*"¹⁰³ âyetinde dile getirildiği üzere, Kur'ân'ın bizi kurtuluş yollarına götürebilmesi, karanlıktan aydınlığa çıkarması ve dosdoğru bir yola iletebilmesi, ancak okunan âyetlerin ve haber verilen ilâhî hakikatlerin anlaşılmasıyla mümkündür.

Şu hâlde kim, Allah'ın rızasını kazanmak için, Kur'ân'ın nuruna ve apaçık âyetlerine uyarsa, Allah o kişiye dosdoğru yolu ve cennetin yolunu gösterir. Allah'ın izniyle onları küfür, cehalet ve karanlıktan çıkarıp iman nuruna, hakka ve adalete götürür.¹⁰⁴ Yukarıda kaydettiğimiz bu âyetler açık bir biçimde, Kur'ân'da yer alan âyet ve hakikatleri düşünmemizi, onlardan öğüt almamızı emretmekte, böylece asıl gayeye vurgu yapmaktadır.

Kur'ân'ın "hükümlerini uygulamak" amacıyla kıraat diğer bir maksattır. İlk iki maddede zikredilen amaçlar, son tahlilde Kur'ân'da yer alan hükümlerin uygulanması içindir. Çünkü açıktır ki amele dönüşmeyen bilginin pek bir faydası yoktur. Hadiste buna "faydasız ilim" denilmekte ve bundan Allah'a sığınılmaktadır.¹⁰⁵ Bizden istenen önce bilmek, sonra bu bilgiyi eyleme dönüştürmektir. Nitekim âyette; "*(Ey Muhammed!) Sözü dinleyip de sözün en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte Allah'ın doğru yola ilettiği kimseler onlardır. Gerçek akıl sahipleri de onlardır*"¹⁰⁶ buyrulur bu gerçeğe dikkat çekilmiştir. Sözü dinlemekten maksat Kur'ân'a uymaktır.¹⁰⁷ Maverdî'ye (ö. 974/1058) göre "*sözün en güzeline uyanlar*" ifadesi ile kastedilen, "Allah'a itaat edenler" veya "Lâ ilâha illallah" diyenlerdir.¹⁰⁸

¹⁰⁰ Sad 38/29.

¹⁰¹ İbn Abbas, *Tenvîru'l-mikbâs min tefsiri İbn Abbas*, I, 474.

¹⁰² el-Enfâl 8/ 2.

¹⁰³ el-Mâide 5/16.

¹⁰⁴ Hûmid, *Eyseru't-tefâsîr*, I, 271.

¹⁰⁵ Müslim, "Zikir", 73; Ebû Dâvud, "Vitr", 32; Nesâî, "İsti'aze", 21; İbn

Mâce, "Dua", 3; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, XI, 139.

¹⁰⁶ ez-Zümer 39/18.

¹⁰⁷ Semerkandî, *Bahru'l-ulûm*, IV, 32; Hâzin, *Lübâbu't-tevîl fi meâni't-tenzil*, V, 309.

¹⁰⁸ Maverdî, *Tefsîru'l-Mâverdî*, V, 120.

Kur'ân, "cin ve ins şeytanlarından kendini korumak" amacıyla da okunmaktadır. Kur'ân'da, şeytanın insanı saptırmak için var gücünü kullanacağı belirtilmiş,¹⁰⁹ Allah'ı bırakıp da şeytanı dost edinmememiz, değilse apaçık bir hüsrana uğrayacağımız hatırlatılmıştır.¹¹⁰ Hadislerde ise her insanın bir şeytanının olduğu bildirilmiştir.¹¹¹ Âyet ve hadislerden anlaşılan, şeytanın her insanın içinde bir yer işgal ettiğiidir. Kur'ân okuyan müslüman, kalbinde şeytanın yerini ve tesirini azaltmaktadır. Nitekim âyette; "*Şurası muhakkak ki, benim (ihlaslı) kullarım üzerinde senin hiçbir ağırlığın olmayacaktır. (Onları) koruyucu olarak Rabbin yeter.*"¹¹² buyrulurak şeytanın kimler üzerinde hâkimiyetinin olamayacağı haber verilmiştir. Ancak bütün bu amaçların gerçekleşebilmesi için Kur'ân'ın "anlayarak okumak" gerekir.

4. Kur'ân'ı anlamadan okuma sorunu

Yukarıda Kur'ân'ın indiriliş sebepleri ve okunuş maksatları arasında onun anlaşılması ve hükümlerinin kavranmasına yer vermiştik. Öyle ki Kur'ân'ın inzal gerekçelerinin gerçekleşebilmesi için ilk planda yapılması gereken onu okumak, sonra da okuduğu şeyin anlamını ve mahiyetini kavramak gelmektedir. Ne var ki en fazla okunup mütalaa edilmesi gereken ilâhî kelamın özellikle Ramazan ayı, Cuma günü gibi belli zamanlarda okunması, ya da beşere ait diğer kitaplardan ona pek sıra gelmemesi izah edilebilir bir durum değildir. İkinci problem, onu çokça okuyanların anlamadan okuması, mânasına vâkıf olanların ise diğer meşguliyetlerinden onu okumakta ihmalkâr davranması ayrı bir problem olarak göze çarpmaktadır.

Yukarıda Kur'ân'ın gönderiliş ve okuma amaçları başlıkları altında kaydettiklerimizi bir bütün hâlinde değerlendirdiğimizde Kur'ân'ın rehber ve hidayet olabilmesi için okunması, anlaşılması ve titizlikle ve samimiyetle hayata tatbik edilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Ne yazık ki ülkemizde müslümanların büyük çoğunluğunun Kur'ân'ı anlayarak okumaya dair çok ciddi bir çabalarının olmadığı, sevap kazanma gibi "asıl gaye sayılmayacak bir amaç"ın öne çıktığı görülmektedir. Bu durumda Kur'ân, hayatımıza "sübutu kat'i ve en sahih bilgi kaynağı" olarak tma

¹⁰⁹ "Sonra (pusu kurup) onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden (kimse)ler bulamayacaksın."el-'Arâf 7/17.

¹¹⁰ en-Nisâ 4/119.

¹¹¹ Müslim, "Sıfatü'l-kıyâme", 93.

¹¹² el-İsrâ 17/65.

mânasıyla kılavuzluk edememektedir. Öncelikle bu, bir temel sorun olarak kabul edilmeli, ardından buna yönelik çeşitli çözüm yolları bulunmalıdır.

Kur'ân'ı anlamaya ve uygulamaya yönelik çözüm tekliflerinden biri, bilhassa Kur'ân kurslarında ve yeni eğitim sistemine göre Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda Kur'ân derslerinde Kur'ân okumayı öğretirken belli bir safhadan sonra en azından bazı âyet ve sûrelerin mealiyle birlikte okunması, bunun akabinde belli düzeyde "Kur'ân Arapçası" tarzında Arapça dil eğitimi verilmesi olabilir. Din dili olan Arapça'nın en azından Kur'ân kursu ve orta dereceli okullarda yeterli seviyede öğretilmesi, Kur'ân'ın yanı sıra hadis kaynaklarının ve diğer İslam kaynaklarının okunup anlaşılmasında ve İslâm âlemi ile iletişim için ortak dil oluşturmada önemli bir işlev yüklenecektir.

Namaz sonrasında okunan aşr-ı şeriflerin camilere projeksiyonla mihraba konulan bir ekranla yansıtılması ya da Arapça kıraatin akabinde mealinin verilmesi, belli âyetlerin seçilerek namaz sonunda yapılan tesbihati takiben birer âyet de olsa düzenli ve programlı olarak anlamıyla birlikte okunması, cemaate belli ölçüde Kur'ân kültürü kazandıracaktır.

Kur'ân okuyan geniş bir kitlenin Kur'ân'ın emirlerinden "doğrudan" pek haberdar olmadıkları, Kur'ân okumayı sevap kazanma gibi "asıl olmayan bir amaç"a indirgedikleri göze çarpmaktadır. Ecir kazanma, kınanacak bir durum olmasa da bunun öne çıkarılması pek doğru değildir. Kaldı ki sevap açısından bakıldığında bile Kur'ân'ı anlayarak okumak daha faziletlidir. Bu bakımdan buna daha fazla vurgu yapılmalıdır. Çünkü hiç kuşku yoktur ki Kur'ân'ı anlayarak okuyan kimse ile onu anlamadan okuyanın durumu ve alacağı ecir elbette farklıdır. *"De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür"*¹¹³ âyetinde imanın bilgi üzerine bina edilmesine uyarı bulunmaktadır. Bilenle bilmeyen, Kur'ân'ı okuyanla okumayan, itaat eden ile isyan eden arasında çok büyük fark vardır.¹¹⁴ *"Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltir. Allah yaptıklarınızdan haberdardır"*¹¹⁵ âyetinde, ilim ve âlimin üstünlüğüne vurgu yapılmıştır. Allah, inananların derecelerini, dünyada onlara yardım edip koruyarak, ahirette de cennetine yerleştirerek yükseltir.¹¹⁶

Her ne kadar Arapça zengin ve her türlü anlamı daha kolay ifade etme imkânına sahip bir dil olsa da, son peygamberin Araplar arasından seçilmiş

¹¹³ ez-Zümer 39/9.

¹¹⁴ Ebû Hayyân, *Tefsîru'l-bahri'l-muhîr*, IX, 182.

¹¹⁵ el-Mücâdele 58/11.

¹¹⁶ el-Beyzâvî, *Envâru't-tenzîl ve esrâru't-te'vîl*, III, 383.

olması, Kur'an'ın dilinin Arapça olmasındaki en büyük etkidir. Bununla birlikte "Eğer biz onu, yabancı dilden bir Kur'an kılsaydık, diyeceklerdi ki: Âyetleri tafsilatlı şekilde açıklanmalı değil miydi? Arab'a yabancı dilden (kitap) olur mu?..."¹¹⁷ mealindeki âyet, ana dili Arapça olmayanlar için, Kur'an'ın diğer dillere çevrilmesi gerektiği anlamına işaret etmektedir.¹¹⁸ Bu bakımdan insanlar en azından "ilk aşamada" kendi dillerindeki meal ve tefsirlerden istifade ederek Kur'an'ı anlamaya gayret göstermelidirler.

Sonuç

Allah Teâlâ Kur'an'ı, bereket kaynağı, kendinden önceki ilahî kitapları tasdik eden ve en doğru yola ileten bir hidayet rehberi ve rahmet olarak göndermiştir. Kur'an, hak ile batılı ayıran (*Furkân*) bir kitaptır. Kur'an'ın hidayet rehberi olabilmesi ise hakikatlerini ve muhtevasını anlamak maksadıyla ve düşünerek okunmasına, âyetlerinin iyice anlaşılmasına bağlıdır. Bunun için Kur'an'ın Allah'ın kelamı olduğunun içselleştirilmesi ve onun bize hitap ettiğinin iyice bilincine varılması şarttır. Hayatın ağır şartları içerisinde inanlar için Kur'an okumak iç huzura kavuşmak, Allah'ın rızasını kazanmak, rahmetine nail olmak ve Kur'an'ın nurundan faydalanmak anlamına gelmektedir. Kur'an'ı anlamada birinci basamak onu ibadet kastıyla okumak, ikinci safha okunan âyetleri düşünmek ve anlamlarını kavramaktır. Üçüncü ve asıl maksat ise Kur'an'ın ahkâmını titizlikle ve ihlasla hayata geçirmektir. Hepsindeki ortak amaç Allah'ın rızası olmalıdır.

Şüphesiz ki Kur'an son ilâhî kitap olduğundan, her çağa hitap eden bir özellik ve zenginlik taşımaktadır. Nitekim onun bazı âyetlerinin anlamları ilmî gelişmelere paralel olarak daha iyi anlaşılmakta, muciz ve ilahî bir kitap olduğu daha iyi anlaşılmalıdır. O, icazı ile dâhilileri onun benzerini meydan getirmekten aciz bırakan ve her yönüyle kendisine hayran bırakan özellikler taşımaktadır. Değişik ilim dallarında uzmanlar onda alanları ile ilgili ilmî gerçekleri görüp onun bir beşer sözü olmadığını daha iyi anlamaktadırlar. Bu sebeple her çağda kendini yenileyen Kur'an'ın tefsiri konusunda geçmiş müfessirlerin çabaları takdire şayan olmakla beraber, bu tefsirlerin onun bütün anlamlarını ortaya koyduğu, esrarını keşfettikleri söylenemez; zira her bir âlim ancak kendi ilmî kudreti ve çağının ilmi seviyesi ölçüsünde Kur'an'a nüfuz edebilir.

¹¹⁷ el-Fussilet 41/44.

¹¹⁸ Durmuş, *Kur'an'a Göre Kur'an*, s. 133.

Ancak Kur'ân'ın salt bir bilim kitabı olarak değerlendirilmemesi gerektiği, esas olarak bunun için inzal edilmediği hatırdan çıkarılmamalıdır. Kur'ân'ın inzalından maksat, insanları hidayete erdirmek, içerdiği ilahî prensiplere rivayet edilmesi hâlinde inananların hem dünyada ve hem de ahirette mutlu olmalarını sağlamaktır. Bu bakımdan Kur'ân'ın hayatımıza yön verebilmesi, onun her şeyden önce daha bilinçli olarak okunmasına ve ilkelerinin ve ahkâmının doğru anlaşılmasına bağlıdır. Ne var ki günümüz müslümanlarının Kur'ân kıraatinde bu amacı esas aldıkları tam olarak söylememez. Bundan dolayı her hâlükârda Kur'ân'a yaklaşımımız, onun gönderiliş maksadı dikkate alınarak belirlenmelidir. Ülkemizde Kur'ân'ı "anlamadan okuma", "anlamamayı bir sorun olarak görmeme", bu ciddi eksikliğin farkında olmama, sevap kazanma kasdı gibi asıl olmayan maksada indirgeyerek Kur'ân'la münasebet kurma gibi sorunlar bulunmaktadır. Biz bu makalemizde, bu temel sorunu tespit edip sebeplerini ortaya koymaya, Kur'an'ın anlaşılıp kavranmasının önemine vurgu yapmaya, birkaç çözüm teklifimizi arz etmeye çalıştık. Bu çerçevede belirlenecek bir programla sistematik ve resmî bir Kur'ân eğitime çok ciddi bir ihtiyaç bulunmaktadır.

Kaynakça

Âlûsî, Şihâbüddin b. Abdillâh el-Hüseynî, *Tefsîru'l-Âlûsî*, Dâru ihyâi't-türâsî'l-Arabî, Beyrut-2000.

Abdü'l-kâfî, Omer Abdulkafî, *Min Esrâri'l-Kur'ân*, Daru'l-İslah, Dimeşk 2007.

Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ud el-Ferrâ el-Beğavî, *Tefsîru'l-Beğavî*, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrut 2004.

Beyzâvî, Abdullâh b. Ömer b. Muhammed Nâsiruddîn el-Beyzâvî, *Envaru't-tenzîl ve esrâru't-te'vîl*, Muessetu'l-İmân, Beyrut 2000.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Haydarabad 1927.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Cu'fî, *Sahîhi'l-Buhârî*, (thk: Mustafa Dîb el-Buğa), Dâru İbn Kesîr, Beyrut 1987.

Cezâîrî, Ebû Bekir Câbir b. Mûsâ b. Abdulkadir, *Eyseru't-tefâsir li kelâmi'l-aliyyi'l-kebîr*, Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, el-Medinetu'l-Münevvere 2003.

Darimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman ed-Darimi, *Sünen ed-Darimî*, (thk: Fevvez Ahmed Zemerlî, Halid es-Seb'ı el-İlmî) Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut 1986.

Durmuş, Zülfikar, *Kur'ân'a Göre Kur'ân*, Rağbet Yay., İstanbul 2012.

Ebû Davud, Ebû Davud Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî el-Ezdî, *Sünen Ebî Davud*, Dar İhyai's-Sunne, Kahire-tsz.

Ebû Hayyân, Ebû Abdillâh Esirüddin b. Yusuf b. Hayyân, *et-Tefsîru'l-muhîf*, Darü'l-fikr, Beyrut 2010.

Ebû's-Su'ûd, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa et-Tahâvî, el-İmâdî, *İrşâdu'l-Aklî's-Selîm İlä Mezâyâ'l-Kur'ân'î'l-Azîm*, Dâru İhyâi't-türâsî'l-Arabî, Beyrut 2010.

Hakkı, İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, Dâru İhyâi't-türâsî'l-Arabî, Beyrut-tsz.

Halebî, Şihabuddin Ahmed b. Yusuf b. Abdiddaim es-Semîn, *Tefsîru'd-dürri'l-masûn fi ulûmî'l-kitabî'l-meknûn*, (thk: Ahmed Muhammed el-Harrât) Daru'l-kalem, Dimeşk 1987.

Hâzin, Âlauddin b. Ali b. İbrahim el-Hâzin el-Bağdadî, *et-Te'vîl fi me'ânî't-tenzîl/Tefsîru'l-Hâzin*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1979.

Hûmid, Esad Mahmud Hûmid, *Eyseru't-tefâsîr*, Dâru İbnî Kesir, Dimeşk 2009.

İsfahânî, Hüseyin b. Muhammed Râgıb, *el-Müfredat fi garîbî'l-Kur'ân*, İstanbul 1986.

İbn Abbas, Abdullah b. Abbas b. Abdulmuttalib, *Tefsîru İbni Abbâs*, (Thk: Abdulâzîz el-Humeydî), Câmîatu Ümmi'l-Kurâ, Mekketu'l-Mukarrama, tsz.

İbn Acîbe, Ahmed b. Muhammed b. el-Mehdî, *Tefsîru İbn Acîbe*, Daru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut 2002.

İbnu'l-Cevzî, Cemâluddin Abdurrahman b. Muhammed, *Tefsîru Zâdi'l-mesîr fi ilmi't-tefsîr*, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1984.

İbn Cüzey, Muhammed b. M. Ahmed b. Yusuf el-Kelbî, *et-Teshîl li ulûmî't-tenzîl*, (thk: Abdullah el-Halidî) Dâru'l-Erkam b. Ebî'l-Erkam, Beyrut 1995.

İbn Hacer, Şihâbuddin Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî fi Şerhi Sahihî'l-Buhârî*, (thk: Ebu Kuteybe Muhammed el-Fâryâbî) Dar Taybe, Riyad 2001.

İbn Hanbel, Abu Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbal eş-Şaybânî, *Musned el-İmâm Ahmed b. Hanbel*, Muesseset Kurtuba, Kahira-tsz.

İbn Kesîr, İmâduddin Ebû'l-Fidâ İsmâil b. Hatîb b. Omer b. Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân'î'l-azîm*, Daru'l-Marife, Beyrut-1980.

İbn Mace, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvînî, *Sünen-i İbn Mace*, (thk: Muhammed Mahmud Hasan Nassâr, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 2012.

Kurtubî, Ebû Abdillâh b. Ahmed el-Ensârî, *Tefsîru'l-Kurtubî*, (thk: Salim M. el-Bedrî), Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 2010.

Kuşeyrî, Ebû'l-Kâsım Abdülkerîm b. Hevâzin, *Tefsîru'l-Kuşeyrî/Letâifu'l-işârât*, el-Heyetu'l-Âmmetu'l-Misriyye, Kahire-tsz.

Kutluay, İbrahim, *Sünnete Göre Kutsiyet*, Çıra Yayınları, İstanbul 2010.

Mâverdî, Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el-Basrî, *Tefsîru'l-Mâverdi*, (Thk: es-Seyyid A. Abdurrahîm), Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut-tsz.

Mukâtil, Ebû'l-Hasan Mukâtil el-Ezdî el-Belhî, *Tefsîru Mukâtil*, (thk: Ahmed Ferîd), Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 2003.

Müslim, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc, *el-Camiu's-Sahîh*, (nşr: Muhammed Fuad Abdalbâkî), Dâru'l-hayâi'l-kütübi'l-Arabiyye, Beyrut 1955.

Münzirî, Ebû Muhammed Zekiyyuddin Abdulâzîm b. Abdülkavî b. Abdullâh el-Münzirî, *et-Trğib ve et-Terhîb min'l-Hadisi's-Şerîf*, (thk: İbrahim Semsuddin), Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut-1996.

Nesâî, Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali b. Sinan b. Bahr b. Dinar el-Horasani, *Sünen-i Nesai*, (thk: Abdulfettah ebû Gudde) Elmetbuât'l-İslamiyye, Halep 1986.

Nesefî, Ebû'l-Berekât b. Ahmed, *Tefsîru'n-Nesefi*, (thk: Mervan M. eş-Şaâr), Dâru'n-nefâis, Beyrut 2005.

Râzî, Muhammed er-Razî Fahrüddin b. Ziyaüddin Ömer, *et-Tefsîru'l-kebîr / Mefâtihu'l-gayb*, Beyrut Beyrut-2000.

Sâ'lebî, Ebû İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrahim, *Tefsîru's-Sa'lebî*, (thk: Muhammed el-Fadî), el-Mektebetü'l-asriyye, Beyrut 1997; Beyrut 2004.

Semerkindî, Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. İbrahim es-Semerkindî, *Bahru'l-ulûm*, Daru'l-Fikr, (thk: Mahmud Mutarcî), Beyrut-tsz.

Suyûtî, Celâlüddin b. Ebî Bekr, *ed-Dürri'l-mensûr*, (thk: Abdullâh Abdulmuhsin et-Turkî), Merkezü'l-buhûs ve'd-dirâsati'l-İslâmiyye, Kahire 2003.

Şa'râvî, Muhammed Mütevellî, *Tefsîru's-Şa'râvî*, (yayımlanmamış olan bu kitap konusunda [www. et-tefasir.com](http://www.et-tefasir.com) adlı siteden yararlanılmıştır).

Şener, Mehmet, "Kur'ân'la İlgili Fikhi Hükümler", *DİA*, XXVI, 409-411.

Şînkîti, Muhammedü'l-Emin b. Muhammed b. el-Muhtar el-Cenkî eş-Şînkîti, *Edvâu'l-beyân min tefsîri'l-Kur'ân'i bi'l-Kur'ân*, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrut 2011.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Tefsîru't-Taberî*, (thk: Ahmed M. Şakir), Müessesetu'r-Risâle, Beyrut 2000.

Tantâvî, Muhammed Seyyid Atiyye, *et-Tefsîru'l-vasît*, Darü'n-Nahdati'l-Misriyye, Kahire 1997-1998.

Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *el-Câmiu's-sahîh (Sünen-i Tirmizî)*, (İbrahim Atve), el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Beyrut-tsz.

Zemahşerî, Cârullah Ebü'l-Kasım Muhammed b. Ömer el-Havarizmî, *el-Keşşâf 'an hakâkiki't-tenzil*, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrut 2009.

الملخص:

لقد أنزل الله تعالى القرآن الكريم ليُدبر آياته ويتعظ به مَنْ كان له عقل. مبيِّنًا الغاية الأساسية من نزوله بأنَّه هداية الناس للتي هي أقوم. ونلاحظ في السنوات الأخيرة أنَّ المسلمين ومن بينهم مَنْ يتكلمون لغتهم العربية الأم، أو اللغة العامية أو المحلية -رغم معاناتهم من عدم فهم القرآن- لم يبذلوا أيَّ جهد يذكر لإزالة تلك المعاناة. وبالطبع فإن هذه المشكلة تَحْرِمُ المسلمين من الوصول للمعلومات الدينية القيمة من أحد المصدرين الأساسيين للإسلام، ألا وهو القرآن. لذا سنقف في هذه المقالة على الغاية من نزوله، ثم سنقيم المقاصد الأساسية من قراءة القرآن. وأخيرًا نحاول أن نحدد المشاكل العامة في فهم القرآن، ونناقش المعوقات التي تقف أمام فهمه وطرق حَلِّ تلك المشاكل.

